

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

INFLUENCE OF MIGRATION PROCESSES ON STATE ECONOMIC SECURITY

Сергій Єрохін¹, Юлія Неговська²

Національна академія управління

(вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)

Sergii Yerokhin, Julia Negovska

National Academy of Management (15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)

Отримано: 30.10.2022. Затверджено: 18.11.2022

За останні десятиріччя проблема міграції стала напрочуд актуальною у світовому політичному та науковому дискурсі. Особливої актуалізації ця проблема набула з початком широкомасштабної військової агресії російської федерації проти України та найбільшого за довгі роки переміщення українського населення до інших держав світу.

Відомо, що теорія міжнародної торгівлі до факторів (чинників), що безпосередньо впливають на виробництво, відносить землю, капітал і працю, тобто робочу силу. Довгі роки серед цих факторів (чинників) мобільним визнавався лише капітал, що існує у вигляді грошового та фізичного капіталу, а земля та робоча сила не розглядалася як мобільний фактор (чинник).

Сьогодні у світовій науковій спільноті є вже загальноновизнаним той факт, що сучасний світ перебуває в період епохи глобальної мобільності. Через світову тенденцію до глобалізації міграційних процесів усе більше науковців і практиків почали звертати увагу на

¹ доктор економічних наук, професор; e-mail: rector@nam.kiev.ua

² кандидат економічних наук; e-mail: july-negovski@ukr.net

мобільність робочої сили та дослідувати всебічні аспекти врегульованості міграції з одночасним недопущенням занадто високої зарегульованості, а навіть послабленням міграційних процесів.

Глибинні зміни у соціальній структурі постсучасного суспільства вимагають виокремлення в гуманітарній парадигмі знань про міграцію як спеціального напрямку досліджень міграційних процесів¹. Наразі, міграція як складне та багатоаспектне явище традиційно вивчається в рамках різних наук, таких як: політологія, соціологія, історія, юриспруденція, державне управління, демографія тощо. Важливе місце відіграє також й економіка.

Процеси зовнішньої міграції населення є невід'ємною частиною міжнародного розподілу праці та світових економічних відносин, зокрема. Динаміка народонаселення, дефіцит людського капіталу або навпаки висока їх централізація, різноманітна якість і склад у своєму взаємозв'язку значно впливають на економічні, геополітичні та безпекові тенденції в усьому світі.

Причини міграції є різними. Це війни і збройні конфлікти, кліматичні зміни і стихійні лиха, але і передусім економічні потрясіння і нестабільні економічні ситуації в різних державах.

Як не парадоксально, але міграційні процеси стали вже частиною соціально-економічного життя нашого суспільства. Вони чинять значний вплив на забезпечення економічної безпеки держави як складного механізму, що створений для убезпечення економіки держави від спричинення негативних ризиків і загроз як зовнішніх, так і внутрішніх. Економічна безпека національного господарства є невід'ємним атрибутом суверенності, територіальної цілісності та незалежності будь-якої держави, а побудова ефективної безпекової системи унеможливорює сталий її соціально-економічний розвиток².

Варто розуміти, що міграція чинить як позитивний, так і деструктивний вплив на безпековий простір України. Якщо говорити про негативні наслідки міграції, то вони полягають, зокрема в тому, що вона може призвести до: 1) зміни мовної, етнічної, конфесійної, культурної та демографічної структури населення, ускладнення

¹ Петрова Я.В. (2014). Теоретичні моделі дослідження міграційних процесів. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». № 1101. С. 56–64.

² Штулер І.Ю. (2016). Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі. Геополітика України: історія і сучасність. Вип. 2(17). С. 206–220.

криміногенної обстановки та конфліктів; 2) гальмування перетворень у країнах походження мігрантів через втрату населення; 3) гальмування запровадження прогресивних технологій через прибуття дешевої робочої сили в країни призначення; 4) трансформації управління міграцією у некеровану соціальну систему при неврегульованості його з боку державних органів; 5) зростання соціального напруження у домогосподарствах тощо¹. В економічній сфері міграція також може сприяти розширенню масштабів тіньової економіки, загостренню ситуації на ринку праці та витісненню з нього працівників з-поміж місцевих жителів².

Проте, позитивний вплив міграції дає змогу говорити про: 1) формування нової ідентичності; 2) за умов депопуляції, старіння населення чи дефіциту працівників притік мігрантів сприяє розвитку країн призначення; 3) відплив надлишкових працівників з країн походження сприяє зменшенню соціальної напруги; 4) країни призначення отримують готовий людський капітал – виробничий ресурс; 5) покращення матеріального добробуту мігранта та членів його сім'ї; 6) здобуття бажаної освіти та професійних навик тощо³. Важливими позитивними сторонами міграції завжди є надходження значних коштів у формі переказів трудових мігрантів, що сприяє підвищенню їх добробуту, освоєння нових професій, вдосконалення здібностей, професійної майстерності та здатності до сприйняття нововведень (якщо вони працювали за професією і відповідно до своєї кваліфікації). Більш того, міграція для таких людей стає стажуванням з метою переймання передового досвіду та впровадження в Україні⁴.

Саме тому, міграція як певне соціально-економічне явище не варто оцінювати суто як позитивну чи негативну категорію. Враховуючи вищенаведене, науково-дослідні роботи, що спрямовані на розгляд проблеми забезпечення економічної безпеки, повинні

¹ Баранецька О. (2020). Характеристика позитивних і деструктивних впливів міграційних процесів на безпековий простір України та наслідки міграції. ЛОГОС. ОНЛАЙН. № 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/5777>

² Красівський Д. (2020). Міграційні процеси в Україні: загроза національній безпеці чи перспектива розвитку регіонів. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Вип. 3-4(99-100). С. 374–384.

³ Баранецька О. Зазначена праця.

⁴ Федоришина Л.М., Шевчук О.І. (2013). Вплив міграційних процесів в Україні на модернізацію економіки. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 3. С. 427–433.

бути покликані виявляти та виокремлювати позитивні та негативні наслідки міграції для соціально-економічних процесів у відповідній державі, а також формулювати шляхи нейтралізації останніх (негативних) і розвитку та посилення перших (позитивних).

* * *

Over the past decades, a problem of migration has become a highly topical one in the global political and academic discourse. This problem has become especially relevant with the beginning of the Russian Federation's large-scale military aggression against Ukraine and the largest migration of the Ukrainian population to other countries in many years.

It is well known that the theory of international trade considers land, capital and labor, i.e., labor force, to be the factors that directly affect production. For many years, among these factors, only capital, which exists in the form of monetary and physical capital, was recognized as mobile ones, and land and labor were not considered as mobile factors.

Today, the global scientific community has already recognized the fact that the modern world is in the era of global mobility. Due to the global trend towards globalization of migration processes, more and more scholars and practitioners have begun to pay attention to labor mobility and to study comprehensive aspects of migration regulation while preventing high overregulation and even weakening migration processes.

The profound changes in the social structure of the postmodern society require the allocation of knowledge about migration as a special area of research on migration processes in the humanitarian paradigm¹. Currently, migration as a complex and multidimensional phenomenon is traditionally studied within the framework of various sciences, such as political science, sociology, history, jurisprudence, public administration, demography, etc. Economics also plays an important role.

The processes of external migration are an integral part of the international delineation of labor and global economic relations in particular. Population dynamics, human resources deficit or surprisingly their high centralization, and diverse quality and composition in their

¹ Petrova Y.V. (2014). Theoretical models of the study of migration processes. Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series «Sociological research of modern society: methodology, theory, methods». No. 1101. pp. 56–64 [in Ukrainian].

interconnectedness significantly affect economic, geopolitical, and security trends around the world.

The causes of migration are diverse. These include wars and armed conflicts, climate change and natural disasters, but above all, economic shocks and unstable economic situations in different countries.

Paradoxically, migration processes have already become part of the socio-economic life of our society. They significantly influence ensuring of the economic security of the State as a complex mechanism designed to protect the state's economy from negative risks and threats, both external and internal. The economic security of the national economy is an integral attribute of the sovereignty, territorial integrity and independence of any State, and the construction of an effective security system makes it impossible to ensure its sustainable socio-economic development¹.

It should be understood that migration has both positive and destructive effects on Ukraine's security space. If we talk about the negative consequences of migration, they are, in particular, that it can lead to: 1) changes in the linguistic, ethnic, confessional, cultural and demographic structure of the population, aggravation of the crime situation and conflicts; 2) slowing down the transformation in the countries of origin of migrants due to the loss of population; 3) slowing down the introduction of advanced technologies due to the arrival of cheap labor in the countries of destination; 4) transformation of migration management into an unmanageable social system if it is not regulated by the state authorities; 5) growth of social tension in households, etc². In the economic sphere, migration can also contribute to the expansion of the shadow economy, aggravation of the situation on the labor market and displacement of local workers from it³.

Nevertheless, the positive impact of migration allows us to talk about: 1) the formation of a new identity; 2) in conditions of depopulation, aging population or shortage of workers, the inflow of migrants contributes to the

¹ Stuler I.Y. (2016). Military and economic security of Ukraine in the modern geopolitical space. *Geopolitics of Ukraine: history and modernity*. Vol. 2(17). pp. 206–220 [in Ukrainian].

² Baranetska O. (2020). Characteristics of the positive and destructive effects of migration processes on the security space of Ukraine and the consequences of migration. *ΔΟΓΟΣ*. ONLINE. No. 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/5777> [in Ukrainian].

³ Krasivskiy D. (2020). Migration processes in Ukraine: a threat to national security or a prospect for regional development. *Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I.F. Curacao of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Vol. 3-4(99-100). pp. 374–384 [in Ukrainian].

development of destination countries; 3) the outflow of surplus workers from countries of origin helps to reduce social tension; 4) destination countries receive ready-made human capital – a production resource; 5) improvement of the material well-being of migrants and their family members; 6) obtaining the desired education and professional skills, etc¹. An important positive aspect of migration is always the receipt of significant funds in the form of remittances from labor migrants, which contributes to improving their well-being, mastering new professions, improving their abilities, professional skills and ability to perceive innovations (if they worked in their profession and in accordance with their qualifications). Moreover, for such people, migration becomes an internship with the aim of taking over best practices and implementing them in Ukraine².

That is why migration as a certain socio-economic phenomenon should not be assessed as a purely positive or negative category. In view of the above, scientific and research works aimed at addressing the problem of economic security should be designed to identify and distinguish between positive and negative effects of migration on socio-economic processes in the respective State, as well as to formulate ways to neutralize the latter (negative) and develop and strengthen the former (positive) ones.

¹ Baranetska O. Ibid.

² Fedorishyna L.M., Shevchuk O.I. (2013). The influence of migration processes in Ukraine on the modernization of the economy. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Vol. 3. pp. 427–433 [in Ukrainian].